

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס
הספרות התנאית: התהוותה ועריכתה
פרופ' אהרן עמית | המחלקה לתלמוד ותורה שבעל-פה
Tannaitic Literature: Formation and Redaction | 09-380-01

הרצאה	סוג הקורס:
2 (1 ש"ש)	היקף נ"ז:
תשפ"ה	שנת לימודים:
א'	סמסטר:
שלישי, 14:00	יום ושעה
ימי שני 11:30 – 13:30	שעת קבלה:
Aaron.amit@biu.ac.il	מייל מרצה:
https://lemida.biu.ac.il	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס:

בקורס זה נעסוק בחיבורים העיקריים של תקופת התנאים. בקורס זה נעמוד על תהליך העריכה של המשנה, התוספתא ומדרשי ההלכה, ונעסוק בהרחבה ברקע ומיומנות בביקורת הנמוכה וביקורת הגבוהה של חקר ספרות התנאים, הכולל עיון מעמיק ודיון בהשוואת המקבילות בספרות התנאים. ננסה להקנות לתלמידים ולתלמידות מתודת מחקר חדשנית ועדכנית בחקר הספרות התנאית.

מטרות/תוצרי הלמידה:

הקורס הזה מקנה הבנה עמוקה בספרות התנאים. הקורס מקנה יכולת לחקור לעומק את עדי הנוסח של המשנה התוספתא ומדרשי ההלכה, יכולת להגיע לביבליוגרפיה של חקר ספרות חז"ל בכלל, והספרות התנאית בפרט, וידע במאגרי מידע של חקר הספרות התנאים והשימוש בהם.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

השיעור יהיה מורכב מהרצאה ודיון סביב הנושאים שיפורטו להלן. הנושאים יוכנו מראש על ידי התלמידים והתלמידות על פי הנחיות מוקדמות של המרצה. כמו כן יכלול השיעור דפים וטבלאות וכן שימוש באמצעים טכנולוגיים ואתר קורס. בתחילת השנה המרצה יעמיד לרשות המשתתפים חוברת הכוללת את כל המקורות לקורס. כל שבוע המרצה יציין את חומר הקריאה הנדרש לשיעור הבא.

	נושא השיעור	מקורות ומקבילות	
2-1	מבוא לקורס ויסודות דרכי הלימוד: משנה ותלמוד	בבלי בבא מציעא לג ע"א-ע"ב, ירושלמי הוריות ג:ה (מח ע"ג)	שאל ליברמן "פרסום המשנה". Aaron Amit, "The Homilies", pp. 163-189.
4-3	מדרש מבאר: לשאלת הצורה הקדומה של תורה שבעל פה	עיון בתרגום השבעים	בבלי מגילה ט ע"א Emanuel Tov, "The Rabbinic Tradition", pp. 1-20.
5-4	התהוות המידות שהתורה נדרשת בהן: שבע המידות של הלל וערב פסח שחל בשבת	בבלי פסחים סו ע"א	השוואה לתוספתא פסחים ד:ג, ירושלמי פסחים ו:א (לג ע"א)

6	המידה של 'גזירה שוה' אצל בית הלל ובית שמאי	משנה ביצה א:ו, תוספתא ביצה א:יב-יג	השוואה לקיקרו, טופיקה ספר ג'
7	בתי המדרש של רבי ישמעאל ורבי עקיבא	ע"צ מלמד ומ' כהנא	מנחם כהנא, "מבוא למדרשי התנאים", עמ' 177-137.
8	עיון בדרכי השיחזור של ספרי זוטא דברים: מהדורת מנחם כהנא	ספרי דברים צא (עמ' 153); משנה סנהדרין יא:ד, תוספתא יא:ז	כהנא, ספרי זוטא דברים, עמ' 187 ועמ' 160
9	עריכת המשנה ומקורות המשנה	י"נ אפשטיין וח' אלבק	משנה ותוספתא פסחים פרק י' השוואה שאול ליברמן, "על פרסום המשנה".
11-10	'תוספתא עתיקתא' היחס בין המשנה לתוספתא	ש"י פרידמן, תוספתא עתיקתא, עמ' 446-421	השוואה לד' הנשקה, מה נשתנה, עמ' 255 ואילך.
12	המעשה במשנה ותוספתא	תוספתא ברכות ה:א-ב	השוואה לבבלי וירושלמי פסחים
13	הברייתות שבתלמודים	בבלי שבת כג ע"א – ע"ב	עמית, "ממראית עין לחשד ובחזרה", 349-364.
14	סיכום וחזרה והכנה למבחן הסופי		

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
מטלות קצרות שעל התלמידים והתלמידות להגיש בכתב	10% מהציון הסופי
מבחן בסוף הקורס	90% מהציון הסופי

דרישות הקורס

לפני כל שיעור יקבלו התלמידות והתלמידים הוראות מפורטות על הקטע בתלמוד אותו יש להכין וכן הפניות לקטעים המקבילים במקורות האחרים. קטעים אלה יוכנו על פי הפרשנים הקלאסיים ועל פי החוקרים המודרניים בצירוף קריאה ביבליוגרפית.

בקורס זה יש חובת נוכחות, אלא אם כן קיבלתם פטור על סמך המצב הבטחוני, שתיבדק מדי שיעור. תלמיד או תלמידה שייעדר מעל שתי הרצאות במשך הסמסטר ללא סיבה מוצדקת לא יורשה לגשת לבחינה המסכמת, ולא יקבל/תקבל ציון בקורס.

דרישות קדם:

רקע בלימוד התלמוד הבבלי ובספרות חז"ל. הקורס מיועד בעיקר לתלמידות ולתלמידים בעלי רקע בתלמוד.

ביבליוגרפיה (פרטי ביבליוגרפיה המסומנים ב-* הם חובה):

1. *אלבק, חנוך, "מבוא לתלמודים", עמ' 51-78.
2. אפשטיין, "יעקב נחום, מבוא לנוסח המשנה", ירושלים תש"ס [תש"ח].
3. *ברודי, ירחמיאל, "משנה ותוספתא כתובות, נוסח, פרשנות ועריכה", ירושלים, תשע"ה, עמ' 48-41.
4. ברורמן, נתן, "בין לשון המשנה ללשון התוספתא", דברי הקונגרס העולמי התשיעי למדעי היהדות, חטיבה ד', כרך א', ירושלים, תשמ"ו, עמ' 31-38.
5. גולדברג, אברהם, "שימושו של רבא ב'תוספתא' וב'תנא דבי שמואל' לפירוש המשנה", תרביץ מ (תשל"א), עמ' 144-157.
6. גולדברג, אברהם, "סדר ההלכות ותכונות התוספתא על-פי שני הפרקים הראשונים במסכת של בבא-קמא בתוספתא", מחקרי תלמוד ב', ירושלים תשנ"ג, עמ' 151-196.
7. הנשקה, דוד, "מה נשתנה? ליל הפסח בתלמודם של חכמים", ירושלים, תשע"ו, 255-299.
8. ווייס, אברהם, "הצעת החומר במסכת קידושין, משנה ותוספתא ובירור הביעות הכרוכות בפרק הקנינים", חורב יב (תשט"ז), ניו יורק, עמ' 70-148.
9. זוסמן, יעקב, "תורה שבעל פה' פשוטה כמשמעה", מחקרי תלמוד ג', קובץ מחקרים בתלמוד ובתחומים גובלים מוקדש לזכרו של פרופ' אפרים א' אורבך, ירושלים, תשס"ה, עמ' 209-384.

10. *כהנא, מנחם, "מבוא למדרשי התנאים", בספרות חז"ל הארץ-ישראלית, מבואות ומחקרים, כרך ראשון, ירושלים, תשע"ח, עמ' 137-177.
11. כהנא, מנחם, ספרי זוטא דברים: מבואות ממדרש תנאי חדש, ירושלים, תשס"ג, עמ' 17-41; עמ' 187-189; עמ' 160-163.
12. כהנא, מנחם, "קטעי מדרשי הלכה מן הגניזה", ירושלים, תשס"ה, עמ' יא-יג.
13. ליברמן, שאול, "תוספתא ותוספתא כפשוטה", ניו-יורק, תשט"ו-תשמ"ח.
14. *ליברמן, שאול, "פרסום המשנה", יונית ויונות בארץ ישראל: מחקרים באורחות-חיים בארץ-ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, עמ' 213-224.
15. מוסקוביץ, לייב, "עוד על 'הברייתות החסרות' בירושלמי", PAAJR, 1995 (16), Hebrew Section, עמ' 1-21.
16. מורשת, מנחם, "הברייתות העבריות בבבלי אינן לשון חכמים א'", ספר זיכרון לחנוך ילון, תשל"ד, עמ' 272-314 (חלק א').
17. מורשת, מנחם, "פעלים חדשים ומחודשים בברייתות שבבבלי", ערכי מילון החדש לספרות חז"ל, רמת-גן, תשל"ב, עמ' 117-162 (חלק ב').
18. מיליקובסקי, חיים, "על אודות קביעת יחס בין מקורות", לשוננו, נו (תשנ"ב), עמ' 163.
19. עמית, אהרן, "ממראית עין לחשד ובחזרה: מעברים בטעמי הלכה בפאה ובחנוכה", תעודה לא (תשפ"א), עמ' 349-364.
20. פרידמן, ש"י, תוספתא עתיקתא, ירושלים, תשס"א, עמ' 421-438.
21. *פרידמן, ש"י, "מקבילות המשנה והתוספתא", דברי הקונגרס העולמי האחד-עשר למדעי היהדות, חטיבה ג', כרך ראשון, תקצירי ההרצאות, ירושלים, תשנ"ד, עמ' 15-22.
22. פרידמן, ש"י, "הברייתות בתלמוד הבבלי ויחסן למקבילותיהן שבתוספתא", עטרת לחיים, מחקרים בספרות התלמודית והרבנית לכבוד פרופסור חיים זלמן דימיטרובסקי, (בעריכת דניאל בויערין ועוד), הוצאת מאגנס, ירושלים, תש"ס, עמ' 163-201.

23. פרידמן, ש"י, "לאופיין של הברייתות בתלמוד הבבלי: 'בן תימא' ו'בן דורתיי'", נטיעות לדוד, ספר היובל לדוד הלבני, (בעריכת יעקב אלמן ועוד), הוצאת אורחות, ירושלים, תשס"ה, עמ' קצה-רג.

24. שטרן, מנחם, "ימי הבית השני" בתוך: תודלות עם ישראל בימי קדם, תל אביב תשכ"ט, עמ' 178-177, 198-183, 217-208, 251-225, 265-262.

לועזית:

1. *Amit, Aaron, "The Homilies on Mishnah and Talmud Study at the Close of Bavli Bava' Metsi'a' 2 and Yerushalmi Horayot 3: Their Origin and Development", *Jewish Quarterly Review* 102.2 (2012), pp. 163-189.
2. Daube, David, "Rabbinic Methods of Interpretation and Hellenistic Rhetoric", *HUCA* 22 (1949), pp. 239-264.
3. Elman, Yaakov, "Babylonian Baraitot in Tosefta", *AJS Review*, 16 (1991), pp. 1-29.
4. Friedman, Shamma, "The Primacy of Tosefta to Mishnah in Synoptic Parallels", *Introducing Tosefta: Textual, Intratextual and Intertextual Studies*, New York, Ktav Publishing (1999), pp. 99-121.
5. Goldberg, Abraham, "Tosefta - Companion to the Mishna", *The Literature of the Sages*, First part, (ed. S. Safrai), Philadelphia (1987), pp. 283-302.
6. Hauptman, Judith, "Rereading the Mishnah: A New Approach to Ancient Jewish Texts", Tübingen (2005), pp. 31-49.
7. Kahana, Menahem, "The Halakhic Midrashim", *The Literature of the Sages*, Second part, (eds. S. Safrai, Z. Safrai, J. Schwartz, P. Tomson), Philadelphia (2006), pp. 3-105.
8. *Lieberman, Saul, "The Publication of the Mishnah", *Hellenism in Jewish Palestine*, New York (1950), pp. 83-99.

9. Lieberman, Saul, "Rabbinic Interpretation of Scripture", *Hellenism in Jewish Palestine*, New York (1950), pp. 52-63.

10. Tov, Emanuel, "The Rabbinic Tradition Concerning the 'Alterations' Inserted into the Greek Translation of the Torah and Their Relation to the Original Text of the Septuagint", in *The Greek and Hebrew Bible: Collected Essays on the Septuagint* (VTSup 72), Leiden (1999), pp. 1-20.